Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasi M. Füzuli adına Əlyazmalar Institutu, *ISSN 2224-9257*
Filologiya məsələləri № 10, 2024
Səh.227-231

https://doi.org/10.62837/2024.10.227

Dos. XƏLİLOVA OFELYA Cəlal q.
ofa@mail.ru
MƏMMƏDOVA LEYLA Murad q.
lmf653@mail.ru
HƏSƏNOVA REYHAN Cəlal q.
rhesenova@atu.edu.az

XARİCİ DİLLƏRİN TƏDRİSİNDƏ İNTELLEKTUAL METODLARDAN İSTİFADƏ

X Ü L A S Ə

İstər ali məktəb, istərsə də orta məktəb müəllimlərinin qarşısında duran əsas məqsəd tələbələrdə həvəsləndirmə metodlarından istifadə etməkdir. Müasir təlim klassik öyrənmə - tədris metodlarından dilçi alimlərin istifadə etməsində qeyd olunur. Bu metod xarici dillərin öyrənilməsində əsas rol oynayır. Müəllim müxtəlif yollarla tələbəlri ilə motivasiya qura bilir. Dərs xamanı dil bacarıqlarının inkişafı üçün müxtəlif yeni metodlardan, videolardan istifadə və linqafon dərslərində yeni metodlardan istifadə mühüm yer tutur. Müəllim bu metodlardan istifadə edərkən tələbələrdə motivasiya yaratmalıdır.

Dərsin başqa mərhələlərində olduğu kimi, motivasiya mərhələlərində də rəngarənglikdən istifadə etmək müəllimin isə yaradıcı yanaşmasının məhsulu kimi meydana çıxır. Bu da tələbələrin qısa müddətdə daha uğurlu və dərslərinə daha həvəsli olmalarına gətirib çıxarır. Müəllimlər tədrisdə motivasiyanın əsas yer tutduğunu qiymətləndirməlidirlər. Yüksək motivasiya tələbələrin xarici dili, xüsusən rus dilini daha yaxşı mənimsənilməsinə və öyrənməsinə təsir edən başlıca amildir. Xarici dil tədrisində uğurlu nəticə xüsusən motivasiyadan asılı olsa da, müəllim – tələb münasibətləri və bəzi digər səbəbləri də vurğulamışdır. Tədrisin əsas mövzusu xarici dil dərslərində motivasiya və onun əhəmiyyəti motivasiyanın iki əsas növü xarici dilin mənimsənilməsində üçün təkliflər, dil dərslərinin daha maraqlı təşkil etməyin və onların ətraflı şəkiltə təhlilidir. Xarici dillərin tədrisində linqafon dərslərinin də tələbələrdə motivasiyasını öyrənmək həvəsini artırır. Ümumiyyətlə, dil dərslərində videolardan əyani vasitələrdən istifadə etmək mühüm rol oynayır.

Açar sözlər*: təhsil, təlimdə yeniliklər, motivasiya, təhsildə aktual metodlar*

Qloballaşan dünyamızda xarici dillərin tədrisi əsas yerlərdən birini tutur. Dil öyrənmək çətin bir proses kimi qeyd olunur. Bu prosesə başlamaq isə vacib bir qərardır. Bütün məktəblərdə və ali məktəblərdə dil dərslərinin öyrədilməsi üçün də yer tutur. Tələbələrin öyrənmə qabiliyyəti, öyrənmək istəyi, gündəlik həyatda öyrəndiyi dildə danışma imkanları dil öyrənmə meyli, dərs kimi bir çox fərqli məsələlərdən asılı olaraq dəyişə bilər. Elm və texnologiyada bar verən sürətli və

qaçılmaz dəyişikliklərləəlaqədar olaraq inkişaf etmiş ölkələrdə olduğu kimi, ölkəmizdə də xarici dilin öyrənilməsi vacib hesab olunur.

Xarici dil öyrənmə prosesində həm şəxsi xüsusiyyətləri, həm də motivasiya böyük əhəmiyyət kəsb edən iki əsas amildir. Bütün tələbələr fərqli şəkildə öyrənir və olmurlar. Bu zaman hər bir müəllim tələbəsinə qarşı diqqətli olmalıdır. Xarici dillərin tədrisində xarici və daxili motivasiyanın rolu tələbənin şəxsi xüsusiyyətləri ilə xarici dil öyrənmə səviyyəsi və nəhayət xarici dil öyrənmədə, öyrənənlərin motivasını artırmaq üçün aparılan tədqiqatlar əsas yer tutur. Ümumiyyətlə, həvəsləndirmə tələbələrin dil (rus dili) öyrənmə əzmini və marağını artıran təsirli bir elementdir. Xarici dil öyrənmədə müvəffəqiyyətə təsir edən amillərdən biri olan motivasiya, dil öyrənmə prosesini başladan, istiqamətləndirən və sonra onu davam etdirən hərəkətverici qüvvə kimi müəyyən edilir (1. səh. 12-13).

Xarici dillərin tədrisində həvəsləndirici metodu daxili və xarici motivasiyanın rolu tələbələrin şəxsi xüsusiyyətləri ilə xarici dili öyrənmə səviyyəsi və nəhayət, xarici dil öyrənmədə öyrənənlərin motivasiyasını artırmaq üçün aparılan tədqiqatlar müzakirə olunur. Xarici dil öyrənməkdə motivasiyanı artırmaq üçün bəzi təsirli üsullardan istifadə edirlər. Həmçinin dil öyrədən zaman müəllimlər tələbələrin intellektual səviyyəsini nəzərə almalıdırlar. İntellektual bacarıqların birinci qrupu leksik məlumatların onun saxlanması məqsədilə alınması və təşkilini təmin edir. Rus dilində bacarıq qrupu danışıq fəaliyyətini alınmış və mütəşəkkil məlumatların istifadəsinə yönəldilmişdir. Bu bacarıqlar tələbələrdə müstəqil bir sistem kimi öyrənilir. Leksik informasiyanı yeniləmək bacarığı leksik materialdan zehni lüğətdən qısamüddətli yollara çevirmə bacarıqları yenilənmir leksik materialları nitqin qavranılmasında istifadə etmək məqsədilə sxem (görüntü) şəklində saxlamaq bacarıqlar xarici dillərin öyrədilməsində əsas rol oynayır. İntellektual bacarıqlar, leksik biliklərlə birlikdə rus dilində danışma fəaliyyətinin tərkib hissəsini təşkil edir. Dilə motivasiya üsullarına linqafon qurğularından istifadə etmək mühüm yerlərdən birini tutur. Dinləmə komponenti kimi leksik vahidlər dinləyicinin psixoloji mexanizmlərinin leksik vahidə və uzunmüddətli yaddaşda saxlanılan daxili görüntü standartına bərabər xarici nitq siqnalı ilə qarşılıq təsirinə əsaslanan dinamik bir sistemdir (səh. 23-24).

Xarici dillərin tədrisində linqafon qurğularından istifadə edərək nitqi inkişaf etdirmək məqsədyönlüdür. Rus dilinin şifahi nitqinin nümunələrinin səsyazmalarını dinləmək eyni zamanda bütün tələbələrə bir-birilərinə mane olmadan danışmaq imkanı verir. Xarici dillərin tədrisində linqafon qurğularından istifadə edərək tələbələrin davamlı diqqətini qorumaq üçün faydalı və aktiv nitq məşqləri üçün vaxt artırır. Bu da tələbələrdə dilə qarşı yüksək motivasiya əmələ gətirir. Linqafon qurğularından istifadə rus dili dərslərinin strukturunun dəyişməsinə, tədris prosesinin fərdiləşdirilməsinə, tələbələrin müstəqil işlərinin fəallaşmasına, emosional əhval-ruiyyənin yaradılmasına kömək edir.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasi M. Füzuli adına Əlyazmalar Institutu, *ISSN 2224-9257*
Filologiya məsələləri № 10, 2024
Səh.227-231

Linqafonla işləmək motivasiyanı artırmaqdan savayı, həm də tələbələrdə öz nitqinə tənqidi münasibət bəsləyir, onlara öz-özünü analiz etmək və əməyinin nəticələrini obyektiv qiymətləndirmək bacarıqlarını saxlayır. Hazırlanan və spontan nitqlərinin yazılması və oxudulması tələbələrə özlərini "kənardan" sinləməyə, nitq səhvlərini başa düşməyə imkan verir. Bu motivasiyalardan istifadə edildikdə səs vəsaitləri tələbələrdə daha çox maraq oyadır. Bu da tələbələrdə rus dilini öyrənməyə maraq oyadır. Mühüm metodiki vəzifə müəllimlərin təlim prosesində linqafon qurğularından istifadə etmək üçün lazimi metodik bacarıqlarla silahlanmaqdır. Bunun da linqvistaktik imkanları yalnız xüsusi dərs vəsaiti olduqda həyata keçirilir. Linqafon qurğuları tələbələrə fonetik materialların mənimsənilməsində də əsas rol oynayır. Rus dilinin təlim və tədrisində linqafon məşqlərindən istifadə edilməsi və bu tapşırıq sistemində tələbələrdə yaranan motivasiya daha da məqsədəuyğun qiymətləndirilir (səh. 18-20).

Dis tədrisində əhəmiyyətli rola malik olan motivasiya tələbələrin maraq və həvəsini artıraraq daha effektiv nəticələr əldə etmələrinə kömək edir. Öyrənmək istəyi tələbələrin öz istəyi və səyi ilə yaranırsa, həmin motivasiya daxili motivasiya xarici təsirlər yolu ilə yaranırsa bu xarici motivasiya adlanır. Maraq, öyrənmək ehtiyacı, səriştə, təkmilləşmə istəyi daxili motivasiya misal ola bilər.

Xarici motivasiyaya misal olaraq tələbənin aldığı yüksək qiymətlərə görə müəllimi tərəfindən tərifllənməsi və başqa tədbirlər kimi göstərmək olar. Həvəsləndirmə təhsilin məzmununu təlim prosesində tələbələr öyrədilən bilik və bacarıq sisteminin məcmusundan biridir. Hal-hazırda müasir texnologiyanın tətbiqi rus dilində tədris metodlarını xeyli dəyişmişdir.

Mövcud tədris metodalğasının distant təhsil, onlayn öyrənmə dərsləri maksimum inkişaf etdirir. Bu təhsilin tətbiqinə də motivasiyanın təsiri çox böyük rol oynayır. Tələbələri həvəsləndirmək diqqətdən kənarda qalmamlıdır. Bu həvəsləndirmə üsulununözü də müəllimlərin üzərində böyük bir məsuliyyət daşıyır. Bu sahədə qloballaşma bütün dünyada xarici dillərin xüsusiyyətlərini və əhəmiyyətini xeyli artırmışdır. Tədrisin irəliləməyi baxımından maraqlı və daha məhsuldar olması kimi alternativlər önə keçdi (4 səh.31-32).

Müəllimin tələbələrini motivasiya etməsi, səmərəli dərs keçməsi və qarşısına qoyduğu məqsədə çatması üçün o ilk növbədə özünü motivasiya edir. Tələbələrin səviyyəsinə uyğun olaraq seçilmiş mətnə görə hazırlanmış suallar tələbələrə verilir. Bu zaman da müəllim və tələbə arasında dildən başqa vasitə yoxdur.

Ümumiyyətlə, rus dilinin tədrisinin maraqlı olması üçün aktiv metodlardan, strategiyalardan, tədrislə əlaqəli avadanlıqlardan istifadənin çox zəruri olduğu bildirilir və bu kimi vasitələr tələbələrin dərsə marağını artırır, onları motivasiya edir. İnformasiya və kommunikasiya texnologiyası müəllimlərin qarşısında böyük məsuliyyət qoyur. Tələbələrə linqafon dərslərində və ya texnologiya anlayışının izahı tədrisin daha asan, daha maraqlı, daha məhsuldar olması üçün dərs materiallarının,

vasitələrinin, daha dəqiq desək texnikanın və güc mənbələrinin istifadəsini əhatə edir.

Доц. Халилова Офелия Джалал к.
Ст. препод. Мамедова Лейла Мурад к.
Препод. Гасанова Рейхан Джалал к.

Р Е З Ю М Е
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫХ МЕТОДОВ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ

Ключевые слова: ***мотивация, значение мотивации, образование, эффективные стратегии, предложение по повышению мотивации, обучение***

Одним из главных условий для учители является учащимся языковой мотивации. Студенты изучаем современные методы. Студенты используют наглядные пособия на языковых занятиях и с энтузиазмом изучают иностранные языки в лингафонных залах.

После перехода к современному обучению лингвисты и педагоги, отошедшие от классических методов обучения преподавания. Педагоги провели множество исследований по применению различных методов к учащимся при обучением иностранному языку, особенно в аудиторном среде. В результате исследования установлена что понятие мотивации играет очень важную роль. В процессе обучения иностранному языку.

Словом, высокая мотивация является основой изучения и преподавания иностранного языка. Преподаватель может формировать мотивацию своих студентов разными способами. Например, организация игр для развития языковых навыков во время уроки. Также настоятельно рекомендуемая использование видеоматериалов. Однако учителю следует обратить внимание на некоторые моменты при использование этих методов.

Потому что, занятия в аудитории должен провоцировать учащихся на размышления и вызывать их познавательную активность словом, как и на других этапах уроки использование разнообразия на мотивационном этапе является продуктов творческого подхода учителя к работе. И студенты тоже на короткое время становятся более успешными и с большими энтузиазмом относится к учебе.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasi M. Füzuli adına Əlyazmalar Institutu, *ISSN 2224-9257*
Filologiya məsələləri № 10, 2024
Səh.227-231

Rhalilova Ofelia Jalal
Mamedova Leila Murad
Hasanova Reihan Jalal

S U M M A R Y

The use of intellectual methods in teaching, foreign languages.

Key words: *education intellectual methods, teaching, motivation effective strategies to increase motivation.*

Actually in modern teaching processes, the teachers who went away from classical learning teaching methods have conducted many studies on the application if different methods. As a result if the research it was stated that the concept if motivation has a very important role in the process teaching a foreign language. A teacher can motivate his students in different ways.

For example the organization of various games for the development of language skills it means intellectual habits. It is also interesting the usage of videos of the foreign lessons. However the teacher should pay attention to same points when wing these methods. Because the activities at the auditoria should provoke students to think and increase their cognitive activity. In other words as in other stages if the lesson the use of diversity in the motivation stage is a result of the teacher`s creative approach to their world. Listening lessons also play an important role in teaching the Russian language. It helps to increase the intellectual level of students. This leads to students becoming more successful and more enthusiastic about their lessons in a short time.

We can say that high motivation is the main factor affecting students to acquire and learn a foreign language better. We know that successful result in foreign language teaching mainly depends on motivation, learning and teaching environment, relationship between a teacher and a student and same others reasons are also emphasized.

Ə D Ə B İ Y Y A T

1.Дубовский Ю.А., Латышева Н.Е. «Экстралингвистическая обусловленность вариантивности речи. Пятигорск, 1988;
2. Renny Ur. “A caurse in language teacling” Cambridze Universityç, 1996;
3. Wintes L.A. Xarici dillərin tədrisində leksik-qrammatik aspektlər, 1985;
4. Passov E.İ. xarici dil ünsiyyətinin tədrisinin kommunikativ metodikasının üsulları. M.rus dili, 1989.

Redaksiyaya daxil olma tarixi: 11.10.2024
Çapa qəbul olunma tarixi: 24.10.2024
Rəyçi: prof. Məmmədova Z.Ş.
tərəfindən çapa tövsiyə olunmuşdur